

että niitä tulisi lähestyä asteittain ja vähittäin. Tuomioistuinten tulisi siis seurata 1700-luvun irlantilaisen valtiomiehen ja poliittisen ajattelijan Edmund Burken minimalismia: perustella vähittäin, ottaa huomioon vakiintuneet perinteet ja käytännöt sekä suhtautua skeptisesti abstrakteihin moraalisiin tai poliittisiin argumentteihin.

Viides teesi ("Conciliations of history") on, että oikeusistuimien tulisi käyttää aate- ja sosiaalishistoriaa oppaina oikeudelliseen muutokseen. DeGirolamin mukaan juuri historia edustaa konfliktien ratkaisemiseen tarvittavaa menneisyydestä kerättyä viisautta. Oikeushistoria täydentää common law:n jo valmiiksi aiempiin tuomioihin perustuvaa metodia.

Kolmannessa osassa DeGirolami tarkentaa ensin traagista metodologiaan ja lopulta puolustaa sitä mahdollisia vasta-argumentteja vastaan. Samalla perehdytään tarkemmin oikeustapauksiin, jotka toki vilahtelevat tekstissä heti johdannosta alkaen. Eurooppalaista lukijaa olisi helpottanut, jos teoksessa olisi ollut kuvaus näistä ja muista analyysin kohteina olevista oikeustapauksista lopputuloksineen, tai edes tavanomainen oikeustapaustuotto.

Ainoana ei-amerikkalaisena oikeustapauksena DeGirolami käsittelee Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen suuren jaoston Lautsi-tuomiota vuodelta 2011. Hän pitää sitä hyvänä esimerkkinä tavasta ottaa uskonnonvapauden konfliktin eri ulottuvuudet ja historialliset seikat huomioon tuomioistuinratkaisussa. Tapauksen käsittely tuo esiin DeGirolamin valitettavan taipumuksen yksipuolisuuteen ja tapausten hie-man pinnalliseen käsittelyyn. Esimerkiksi saman tuomioistuimen jaoston antamasta Lautsi-ratkaisusta vuodelta 2009 ja molempien tapauksien eriävistä mielipiteistä olisi löytynyt lisää argumentteja järjestelmällisen analyysin kohteeksi.

DeGirolamin kolme ensimmäistä teesiä analysoivat ansiokkaasti itses-täänselvyyttä: uskonnonvapauden

ajautuessa ristiriitaan muun (pe-rus- tai ihmis) oikeuden kanssa syn-tyy hankalasti arvioitava ja ratkaista-va ristiriitatilanne. Voimat tulee kui-tenkin suunnata konfliktin ratkai-semiseen. Tähän tarvittavia oikeus-sääntöjä tulee akateemisesti tutkia ja suoda näin tuomareille mahdolla-sia ratkaisuavaimia.

DeGirolamin kahden viimeisen teesin merkittävin ongelma onkin, ettei niiden tarjoama ratkaisuavain edesauta lopputuloksen syntymistä. Ensinnäkin, akateemisessa yhteisössä uskonnonvapauden käsit-telyä tuomioistuimissa voidaan pal-lotella pitkään ja monista näkökul-mista. Kiireisellä tuomarilla on kui-tenkin ratkaisupakko ja oikeuden brutalaaliin luonteeseen kuuluu, että osapuolista yksi on oikeassa ja toin-en väärässä.

Toiseksi, DeGirolamin hahmot-telema rooli historialle oikeusistui-men ratkaisutoiminnassa on on-gelmallinen. DeGirolami ei pereh-dy historiantutkimuksen ongelmiin, joten hän jättää huomioimatta sen, että historiankirjoitus joutuu aina turvautumaan tulkintaan. Tragedi-an ja historian metodilla on siis sa-ma ongelma kuin yhdellä esikuvis-taan, saksalaisella 1800-luvun histo-riallisella koulukunnalla. Jos oikeu-dellinen ongelma ratkaistaan en-nen kaikkea historiantutkimukseen nojaten, vaikuttaa historiantulkinta ratkaisevasti lopputulokseen.

Vaikka DeGirolamin paikoin vai-keaselkoinen argumentaatio ja epä-tasaisesti etenevä kokonaisuus ei vakuuttaisikaan ensi lukemalta, on kirjalla kiistattomat ansionsa suomalaisellekin lukijalle. Se ensinnä-kin esittelee oivalla tavalla Yhdys-valloissa vallitsevan law and religi-on -keskustelun ja sen argumentaa-tiotavan. Samalla *Tragedy of Religious Freedom* antaa inspiraatiota sille, mi-ten oikeuden ja uskonnon suhdet-ta voisi tutkia. Uskonnonvapaus on turvattu ihmisoikeutena: Euroopan ihmisoikeussopimuksen 9. artiklan mukaan jokaisella on oikeus ajatuk-sen-, omantunnon- ja uskonnonva-

pauteen. Se on myös kodifioitu laa-jalti osaksi perusoikeusjärjestelmää: Suomessa perustuslain 11 § turvaa uskonnon ja omantunnon vapau-den ja kattaa muun muassa valtion tunnuksettomuuden.

Uskonnon ja oikeuden kohtaa-mispinnat syntyvät siellä, missä us-konnon piirissä syntyneet arvot kohtaavat enemmistödemokratial-la, viranomaispääöksellä tai yksityi-sellä päätöksellä syntyneen yhteis-kunnallisen todellisuuden: kun bus-sikuski pitää päähinettä, Jehovan todistaja kieltäytyy asevelvollisuu-desta, lähetysjärjestö jättää palkkaa-matta pätevimmän hakijan tämän henkilökohtaisiin ominaisuuksiin vedoten, uskonyhteisön johto aset-taa hoitokokoukset rikoslain edel-le, ja niin edelleen. Myös Suomes-sa olisi hyvä harrastaa kirkko-oikeu-dellisen lainopin lisäksi myös uskon-non ja ihmisoikeuksien suhteen tut-kimusta.

MARKUS KARI
OIK. TIET. LIS., HELSINKI

**TAPIO NYKÄNEN & MIKA
LUOMA-AHO (TOIM.)
Poliittinen lestadiolaisuus.
Helsinki: Suomalaisen
Kirjallisuuden Seura 2013.
277 s.**

Suomen Akatemian rahoittaman Lapin yliopiston tutkimushankkeen "Lestadionismi. Poliittinen teologia ja kansalaisuskonto maallistuvassa Suomessa" tulokset on tuotu yhteen artikkelikokoelmassa *Poliittinen lestadiolaisuus*. Kaikki kirjoittajat – yksi on filosofi, yksi sosiologi ja muut politiikantutkijoita – ovat toimineet projektissa tutkijoina tai osallistu-neet siihen muulla tavoin. Kysees-sä on yhteiskuntatieteellinen han-ke; aiemmin yhteiskuntatieteiden näkökulmasta herätysliikkeitämme on tutkittu vähän. Toimittajat myös

korostavat, ettei tutkimushankkeen lähtökohtana ole ollut viime aikoina vanhoillislestadiolaisuudesta käyttyyn julkiseen keskusteluun osallistuminen. Tarkoituksena on ollut tehdä politiikkatieteellistä teoreettista tutkimusta, jonka kautta liikettä voitaisiin ymmärtää uudella tavalla.

Artikkelikokoelmassa tarkastellaan vallankäyttöä ja herätysliikkeen yhteiskunnallisia ja yksilöllisiä vaikutuksia. Artikkeleiden keskeisimpiä teorioita ovat Carl Schmittin ja Michel Foucault'n teorit. Schmitt esitti kirjassaan *Poliittinen teologia* (1922) poliittisen teologian käsitteen, jonka mukaan poliittiset käsitteet ovat teologisten ideoiden maallistuneita vastineita ja että täysin maallisten poliittisten ideologioiden taustalla on uskomuksia, jotka ovat luonteeltaan uskonnollisia. Toinen keskeinen teoreettinen suuntaus on Foucault'n vallan tutkimisen traditio.

Kirjan ensimmäinen pääluke sisältää artikkeleita lestadiolaisuuden alkuvaiheista. Kosti Joensuu tarkastelee Lars Levi Laestadiuksen yhteiskunnallisen ajattelun antropologista perustaa Laestadiuksen filosofisessa pääteoksessa *Hulluinhuonelainen*. Ihminen koostuu elämänprinsiipistä, orgaanisesta elämästä ja hermoelämästä. Luonnolliset ja moraaliset passiot taistelevat koko ajan. Poliittista on se, että hengellisyydellä ja uskonnollisella kokemuksella on keskeinen merkitys yhteiskunnan hallinnon, oikeuden ja hyvinvoinnin toteutumisessa. Kirkolla on suuri sivistyksellinen ja moraalinen merkitys, ja antropologia ilmenee uskonnon- ja omantunnonvapauden korostamisena.

Laestadiuksen pastoraalitutkimnon esipuhetta *Crapula Mundia* Jan Hanska tutkii poliittisena profetiana sen yhteiskunnallisten ulottuvuuksien näkökulmasta. Laestadiuksen teksti on tyyppillinen jeremiadi, joka keskittyy voimakkain sanoin nykyhetkeen eikä visioi tulevasta kultaajasta. *Crapula Mundi* sisältää monia yhteiskunnallisia ajatuksia: kris-

tityn tulee tehdä velvollisuutensa, hallinnon on oltava kristillisten periaatteiden mukaista, vapautta ei pidä käyttää väärin ja hallintoa on toteltava. Lisäksi hallinnolle tulee olla kuuliainen ja on eletävä siveellisesti oikein. Näin yhteiskunnassa säilyy vakaus.

Michel Foucault'n mukaan uskonnollisissa yhteisöissä käytettävä valta on yleensä nk. pastoraalista vallankäyttöä, ei pakkovaltaa vaan altruistista hallintaa jokaisen yksilön ja koko yhteisön hyväksi, ja lisäksi on "toteltava paimenta, jotta lauma pysyi oikealla tiellä". Mika Luoma-aho löytää artikkelissaan Juhani Raattamaan kirjoituksista samanlaisen vallankäytön ajatuksen. Raattamaa tekee selvän eron elävän ja kuolleen uskon välille: pelastus kuuluu vain edellisille. Kuuluminen esikoisseurakuntaan oli edellytys pelastumiselle ja seurakunnalla oli valta sitoa ja päästää. Foucault'n teoriassa pastoraaliseen valtaan kuuluu totelevaisuus, "paimenten paradoksi", valtasuhde saarnaajan ja seurakunnan välillä. Näin myös Raattamaan poliittinen teologia, käsitys elävästä kristillisyydestä, seurakunnasta ja avaintenvallasta on Luoma-ahon mukaan poliittista pastoraalia parhaimmillaan.

Kirjan toisessa pääluvussa Aini Linjakumpu ja Tapio Nykänen kirjoittavat vallankäytöstä vanhoillislestadiolaisuudessa. Linjakumpu on kirjassaan *Haavoittunut yhteisö* tutkinut laajasti hoitokokouksia. Tässä artikkelissa hän kirjoittaa vanhoillislestadiolaisuuden keskusjärjestön, Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistyksen (SRK), roolista 1970-luvun lopun monissa hoitokokouksissa johtamisen ja hallinnan näkökulmasta. Kuka liikettä johtaa ja miten asioita hallitaan? Hoitokokoukset ovat olleet keskeisten toimijoiden järjestämiä julkisia selvittelyjä. Liikkeen itsensä tuottamat lähteet osoittavat, että erityisesti 1970-luvun puolivälistä alkaen liikettä hallinnoitiin kohti hoitokokousajattelua, ja liikkeen johto oli virallisesti

mukana lähes 500 hoitokokouksessa. SRK on vähätelty ja peitelty hoitokokousten kielteisiä vaikutuksia ja näin on pyritty korostamaan liikkeen yksimielisyyttä ja erehtymättömyyttä. Linjakummun mukaan vallankäyttö ja johtaminen ovat tavanomaisia liikkeen ominaisuuksia samalla tavoin kuin ei-hengellisissä yhteisöissä.

2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen aikana vallankäyttö vanhoillislestadiolaisuudessa on ollut perustaltaan moniulotteista, toisaalta tyyppillistä Foucault'n teorian mukaista pastoraalista valtaa, toisaalta liikkeen uskonnolliseen oppiin perustuvaa valtaa. Tähän päätelmään tulee Tapio Nykänen artikkelissaan. Liikkeen oppia Nykänen tarkastelee Ludwig Wittgensteinin filosofian avulla. Wittgensteinin kielipelissä uskonnollisen uskon ei tarvitse olla järkevää ja sillä on säännön luonne. Opin keskeisimpiä käsitteitä ovat Jumalan valtakunta, joka tarkoittaa Jumalan hengen vaikutusalueita, ei ensisijaisesti ihmisjoukkoa. Syntien anteeksianto tapahtuu Jumalan valtakunnassa, joka on erehtymätön ja muuttumaton ja jolle tulee olla kuuliainen. Näin valta perustuu pyhään auktoriteettiin, eikä se ole vain rajoitettava vaan myös "tuottavaa" valtaa, joka tuottaa yhteisölle hyvää, jopa pelastuksen.

Antologian kolmannen pääluvun "Mieli, ruumis, nainen" aiheena on lestadiolaisuudessa ilmenevä muutos ja naisen asema lestadiolaisuudessa. Vanhoillislestadiolaisuudessa on menossa murros, jossa yhteisön ajattelu ja jäsenyyden merkityssisällöt ovat uudelleenarvioinnin kohteina. Johanna Pelkonen tarkastelee tätä murrosta haastattelemiensa nuorten naisten kertomusten avulla. Näissä haastateltavat pohtivat suhdettaan yhteisöön. Toisena aineistona tutkijalla on ns. etnisesti lestadiolaisuudesta käyty keskustelu. Judith Butlerin teorian mukainen performatiivisuus, ilmaisujen vakiintuminen käytännöiksi, ylläpitää vakautta ja kuuliaisuutta yhteis-

sössä. Liikkeen oppia ja käytäntöjä on alettu ymmärtää uudella tavalla, esimerkiksi ehkäisykieltoa, tervehdystapaa ja naisen asemaa. Identiteetti muuttuu ja lestadiolaisuus alkaa rakentua uudenaikaisiksi ymmärryksiksi nuorempien sukupolvien keskuudessa.

Sanna Valkonen kirjoittaa lestadiolaisuuden jäljistä saamelaisnaisten elämässä. Hän on haastatellut esikoislestadiolaisista, Utsjoelta kotoisin olevia naisia kysyen, miten lestadiolaisuusyhteisössä eläminen, yhteisön valtarakenteet ja -suhteet sekä naisen asema on koettu. Konservatiivinen esikoislestadiolaisuus on tuonut saamelaisuuteen omia arvojaan ja muuttanut yhteisöä. Tätä voidaan Valkosen mukaan kutsua mielen kolonisoimiseksi. Synnintunnon herääminen ja tiukat normit voidaan nähdä vallan ja kontrollon mekanismeina, joilla ihminen saadaan tarkkailemaan omaa ja toisten elämää. Naisen vahva asema saamelaisuusyhteisössä heikkeni, ja myös perinteinen puku- ja joikukulttuuri tulivat kielletyiksi. Kaikki eivät kuitenkaan tällaiseen suostuneet ja osa entisestä saamelaiskulttuurista on säilynyt. Lukijalle herää kysymys, liittyykö tämä kolonisaatioilmiö myös toisen maailmansodan jälkeiseen saamelaisiin kohdistuneeseen yleiseen suomalaistamispyrkimykseen, jossa saamelaiskulttuuria ja saamenkieltä pyrittiin tukahduttamaan?

Sandra Wallenius-Korkalo tarkastelee Dome Karukosken ohjaamassa elokuvassa *Kielletty hedelmä* (2009) esiintyviä lestadiolaisuuden representaatioita, ja sitä mitä fiktiivinen elokuva kertoo lestadiolaisuudesta. Artikkelin perustuu elokuvan arvosteluihin ja ohjaajan haastatteluun. *Kielletyn hedelmän* tapahtumapaikka on stereotyyppinen maaseutu pohjoisessa, ja liikettä kuvataan hyvin yhteisöllisenä. Tiivistä perheyhteyttä ja äidin roolia korostetaan. Yhteisö valvoo erityisesti tyttöjen ja naisten toimintaa ja lestadiolaisuuden ja ulkoisen maa-

ilman kohtaamiset ovat ongelmallisia. Elokuvassa liikkeen kuvaus ei kuitenkaan ole mustavalkoista: yhtäältä yhteisö edustaa hyviä asioita, toisaalta kahlitsee. Tutkija toteaa lestadiolaisuuden jatkuvuuden olevan monin tavoin naisten käsissä – tai kohdussa.

On erittäin positiivista, että herätysliikkeitä tutkitaan myös muiden tieteiden kuin teologian keinoin. Lapin yliopiston Lestadionismi-hanke on monipuolistanut tietoa ja käsityksiä suurimmasta herätysliikkeestämme. Yhteiskuntatieteelliset käsitteet, teoriat ja ajattelutavat ovat aluksi vaikeita maallikon ymmärtää, ja erityisen haastava tässä mielessä on Johanna Pelkosen artikkeli. Mutta kärsivällinen ja ajatteleva lukeminen kannattaa, kirjasta saa uusia näkökulmia ja uutta ymmärrystä. Artikkelien kirjoittajat ovat pysyneet roolissaan neutraaleina tutkijoina ja suhtautuvat tutkimuskohteeseensa arvostavasti. Toivoa sopii, että herätysliikkeitä ja myös muita uskonnollisia liikkeitä tutkittaisiin useamman tieteenalan keinoin entistä enemmän.

MATTI KOPONEN
TEOL. KAND., OUTOKUMPU

RAILI GOTHÓNI, RIITTA HELOSUORI, KALLE KUUSIMÄKI & KAROLIINA PUUSKA (TOIM.)

Kantakaa toistenne kuormia: Diakoniatyön perusteet ja käytäntö. Helsinki. Kirjapaja 2012. 258 s.

Kantakaa toistenne kuormia on ajantasainen katsaus diakoniaan, sen teologisiin ja yhteiskunnallisiin perusteisiin ja käytäntöihin. Teoksessa diakoniaa käsitellään seitsemän artikkelin kautta eri näkökulmista. Artikkelit käsittelevät mm. diakonian raamatullista ja kirkkohistoriallis-

ta pohjaa, diakonian haasteita nyky-yhteiskunnassa, yksilöiden, perheiden ja ryhmien parissa tehtävää diakoniaa sekä kansainvälistä diakoniaa. Kirjassa käsitellään myös vaikuttavaa diakoniaa, jossa diakonia ei enää ole vain kärsivien auttamista, vaan pyrkimystä muuttaa maailmaa paremmaksi. Lisäksi pohditaan diakonian tulevaisuutta ja kehittämistä.

Teos tarjoaa tiiviisti esitetyn tietopaketin diakoniasta nykyajassa. Kuusimäki onnistuu artikkelissaan ”Diakonia kirkon perustehtävänä” tiivistämään suuren määrän teologiaa, teologian historiaa ja kirkkohistoriaa 38 sivuun selkeällä ja helposti ymmärrettävällä tavalla. Melinin analyysi nyky-yhteiskunnasta nostaa diakonialle neljä selkeää haastetta, joihin olisi syytä kiinnittää huomiota: köyhyys, koulutus, terveys ja yhteiskunnan polarisoituminen. Lea Rättyä tuo tutkimuksiinsa perustuen kuuluviin diakoniatyöntekijöiden äänen ja työn käytännön todellisuuden. Herttoniemen seurakunnan johtavan diakonin Karoliina Puuskan artikkeli tarjoaa kattavan esityksen diakoniatyön erilaisista muodoista, joita voi käyttää vaikka ideapankkina käytännön seurakuntatyössä. Riitta Helosvuoren artikkeli vaikuttavasta diakoniasta vie vapautuksen teologian kotimaisten seurakuntadiakonian sovellutusten äärelle. Raili Gothóni esittelee ja pohtii artikkelissaan ”Kehittyvä diakoniatyö” diakoniaa toteuttavien työntekijöiden koulutusta ja ammatillisuuden kehittämistä unohtamatta työssä jaksamista. Näiden teemojen kautta *Kantakaa toistenne taakkoja* luo käytännön seurakuntatyöhön punnitun teoreettisen viitekehityksen ja antaa valmiuksia jokapäiväisen diakoniatyön kehittämiseen.

Teoksen keskeinen vahvuus on tekijöiden monitieteellisyys. Artikkelien kirjoittajista löytyy akateemista asiantuntemusta paitsi teologian, myös esimerkiksi sosiologian ja hoitotieteiden alalta. Erityisesti sosiologian professori Harri Melinin artikkeli tarjoaa valaisevan ei-kirkolli-